

Ani-Rafaela CARABENCIOV
(Universitatea de Vest
din Timișoara)

Damian Vulpe – 60 de ani de cronică muzicală

Abstract: (Damian Vulpe – 60 years of music chronicle) Taking on the responsibility of formulating aesthetic judgments, Damian Vulpe - the well-known personality of Banat as a musicologist, music critic, choir master, conductor, pedagogue, PhD university Professor – he has written over more than six decades musical chronicles at premieres and opera performances, symphonic concerts, portraits, medallions of soloists, conductors, composers, first auditions, festivals from Timișoara, opera in concert, historical landmarks related to cultural institutions, not omitting the avachronical or the presentation of remarkable cultural events related to the tradition of choral singing, especially. Damian Vulpe's chronicles are distinguished as an important page in the history of the musical life of Banat, they are a pleasant reading for both connoisseurs and music lovers, the tone approached being that of a fine connoisseur of the art of sounds.

Keywords: *Music chronicle, Banat, opera performances, symphonic concerts, choral singing.*

Rezumat: Asumându-și responsabilitatea de a formula judecăți estetice, Damian Vulpe – binecunoscută personalitate a Banatului în calitate de muzicolog, critic muzical, maestru de cor, dirijor, pedagog, prof. univ. dr. – a scris de-a lungul a mai mult de șase decenii cronici muzicale la premiere și spectacole de operă, concerte simfonice, portrete, medalioane ale unor soliști, dirijori, compozitori, prime audiții, festivaluri timișorene, opere în concert, repere istorice legate de instituții de cultură, neomițând avancronica sau prezentarea unor evenimente culturale remarcabile ce țin de tradiția cântului coral, în special. Cronicile lui Damian Vulpe se disting ca o importantă pagină în istoria vieții muzicale a Banatului, ele constituind o lectură plăcută atât pentru cunoscători cât și pentru melomani, tonul abordat fiind acela al unui fin cunoscător al artei sunetelor.

Cuvinte-cheie: *Cronică muzicală, Banat, spectacole de operă, concerte simfonice, cânt coral.*

Personalitate marcantă a Banatului, atât ca dirijor și dascăl care a condus destinele multor tineri în calitate de profesor universitar și decan al Facultății de Muzică și Teatru din cadrul Universității de Vest din Timișoara, Damian Vulpe a fost și un critic muzical neobosit, datorită căruia, astăzi, se poate reconstitui cu ușurință viața muzicală a Timișoarei de pe parcursul a peste 60 de ani în care a activat.

Dintr-un început se impune precizarea faptului că ne-au atras atenția mai ales cronicile dedicate scenei lirice, fapt pentru care ne vom referi mai mult la acestea, având în vedere spațiul restrâns al acestei comunicări. Răsfoind primele cronici despre

spectacolele desfășurate la opera timișoreană, aflăm cu mult interes de multitudinea de spectacole puse în scenă în secolul trecut, numele soliștilor și al dirijorilor autohtoni, dar și al oaspeților invitați. Astfel, din prima cronică, scrisă în anii '60, aflăm că Opera de Stat timișoreană a prezentat în premieră spectacolul „Păcală” de Sabin Drăgoi, pe un text aparținând compozitorului. În rolul Păcală a evoluat tenorul Mircea Emandi, basul Mircea Mavrodin a conturat rolul popii, iar regia artistică a fost asigurată de artistul emerit Panait V. Cottescu (Vulpe 2008, 2).¹

A urmat o altă premieră, „Căsătoria secretă” de Domenico Cimarosa, pe un libret de G. Berloti, o lucrare comico-satirică socotită o perlă a genului buf italian. Cele șase personaje au fost interpretate de Mihail Dumitrescu (Geronimo), Lia Macarie-Aman (Fidalma), Silvia Ivan (Eliseta), Flavia Domșa (Carolina), Nicolae Popescu (Contele Robinson), Ioan Iung (Paulino); în cealaltă distribuție, Elena Botez (Carolina) s-a ridicat „la înălțimea așteptărilor”, însă la Marga Rădulescu (Fidalma) și ceilalți interpreți, Alexandru Bodescu (contele) și Tomiță Popescu, „s-au ridicat unele obiecții”. Regia artistică (Dumitru Gheorghiu) și scenografia (C. Rîpeanu), la fel și dirijorul Mircea Popa, respectiv Eduard Weiser, au avut „un aport pozitiv” la realizarea celor două spectacole (Vulpe 2008, 5).²

„Cu viu interes” a fost așteptată și premiera operei „Turandot” de G. Puccini dirijată de Lucian Surlașiu. În rolul prințesei Turandot a fost soprana Illa Cazacu, iar Nicolae Zaharia a fost în rolul prințului necunoscut; trio-ul vocal al miniștrilor l-au susținut Emil Rotundu, Ioan Iung și Francisc Dinier, iar basul Mircea Mavrodin a făcut rolul regelui Timur. Adriana Ciuciu a redat „cu mare expresivitate” rolul micuței slave Liu. În celelalte roluri s-au remarcat Tomiță Popescu (Altoum), Nicolae Popescu (un mandarin), Vocea I-a (Lucia Ambruș), Vocea a II-a (Lia Macarie-Aman). Regia a fost asigurată de A. I. Arbore din Cluj (Vulpe 2008, 6).

În cea de a doua distribuție s-a remarcat, în special, soprana Marieta Grebenișan, Titus Moraru (Calaf) și Mihai Gligor (Timur).³

O nouă lucrare înscrisă în repertoriul timișorean a fost și opera „Mignon” de Ambroise Thomas. Rolul titular l-a avut soprana Lucia Ambruș, iar Mircea Emandi (Wilhelm) „a culminat în cântecul de așteptare a clipei destăinuirii dragostei, din ultimul act”. Adriana Ciuciu a redat rolul Filina, bătrânul Lothario fiind întruchipat de Marius Șola. „Ioan Iung a creat un Laerte authentic”, Francisc Kadar (Jarno), iar Ica Mavrodin a făcut rolul Friedrich.

În cealaltă distribuție s-a evidențiat mezzosoprana Lia Macarie-Aman în realizarea rolului Mignon. Rolul Laerte a fost redat de Ionel Maier iar conducerea muzicală i-a aparținut lui Ioan Kecenovici (Vulpe 2008, 10).⁴

¹ *Drapelul Roșu*, 13 ianuarie 1963.

² *Drapelul Roșu*, 15 februarie 1963.

³ *Drapelul Roșu*, 8 noiembrie 1963.

⁴ *Drapelul Roșu*, 5 februarie 1964.

Cronica din *Drapelul Roșu*, datând din 22 ianuarie 1966, consemnează faptul că repertoriul operei timișorene s-a îmbogățit cu două noi lucrări, ridicându-se astfel pe o treaptă superioară față de stagiunea anterioară: baletul „Romeo și Julieta” de Prokofiev și premiera operei „Falstaff” de Verdi. În rolul personajului central al acestei opere, Sir John Falstaff, au fost distribuiți interpreții Marius Șola și Alexandru Bodescu. Rolul Ford a fost interpretat de către Iuliu Mare și Emil Rotundu, iar în cel al lui Fenton au fost distribuiți soliștii Francisc Dinier și Mircea Emandi. Personajul Nannette i-a fost atribuit Adrian Ciuciu și Florinei Toloș, iar „artista emerită Marieta Grebenișan a creat o minunată Alice Ford, atât vocal cât și scenic”. Illa Cazacu, în același rol, „a desfășurat un joc scenic dezinvolt” (Vulpe 2008, 13).

Alți interpreți cu „prezențe meritoase, care rămân în minte ca reușite ale lor” au fost Ioan Iung, Tomiță Popescu, Nicolae Popescu, Mira Popescu și Lia Macarie-Aman. Dintre dubluri: Aurel Mihalovici (doctorul Caius), Margareta Zsizsik și Ica Mavrodin. Regia i-a aparținut lui Constantin Georgescu; maestrul de cor au fost Eduard Weiser și Doru Murgu, încheierea întregului spectacol revenind dirijorilor Nicolae Boboc, artist emerit, și Ioan Kecenovici, care au meritul de-a fi realizat un spectacol „de bun gust și de înalt rafinament artistic” (Vulpe 2008, 14).¹

Cea de-a XX-a stagiune a operei timișorene a început cu o premieră pentru copii: „Motanul înălțat” de Cornel Trăilescu, într-o scenografie realizată de Constantin Rusu, care a părut „puțin cam greoaie, încărcată” (Vulpe 2008, p. 15).²

Soliștii au fost: Silvia Ivan (Motanul), Constantin Caizer (Împăratul), Ioan Iung (Ionică), Ana Stan (Domnița), Lia Macarie-Aman (Doica), Marius Șola (Marele dregător), Mihail Gligor (Uriașul), Francisc Kádár (Robul). În „cei patru viteji” s-au remarcat G. Bondoc, E. Csunderlik, T. Haas și L. Pazmany, iar Simina Ivan a făcut rolul Iepurașului alb. Regia, semnată de Dumitru Gheorghiu, a urmărit respectarea specificului basmului. Corul a fost pregătit de Eduard Weiser și Doru Murgu, iar orchestra de Mihai Beleavenco-Popescu (Vulpe 2008, 14).

Următoarea premieră a fost opera „Don Carlos” de G. Verdi. Regizorul Pierre Medecin, pornind de la concepția marelui regizor Wieland Wagner a reușit să realizeze un spectacol „fără artificialisme sau efecte discutabile” păstrând stilul lucrării. Costumele și decorurile au fost concepute de Vladimir Jedrinsky. Au fost două distribuții: Mircea Mavrodin și Marius Șola (Filip); Mira Popescu și Lia Macarie-Aman (Prințesa Eboli); Marieta Grebenișan și Illa Cazacu (Elisabeta). Cuplul de Posa - Carlos a fost realizat de Emil Rotundu și Titus Moraru. Corul a fost pregătit de Eduard Weiser și Doru Murgu. Premiera operei „Don Carlos” a fost o „importantă realizare a colectivului timișorean” desfășurată sub conducerea muzicală a dirijorilor Nicolae Boboc, artist emerit, și Ioan Kecenovici (Vulpe 2008, 17).³

¹ *Drapelul Roșu*, 22 ianuarie 1966.

² *Drapelul Roșu*, 5 octombrie 1966.

³ *Drapelul Roșu*, 3 decembrie 1966.

Cronica din 18 februarie 1967 consemnează două creații românești pe scena operei timișorene, „O noapte furtunoasă” de Paul Constantinescu, în premieră, și baletul „La piață” de Mihail Jora, în reluare. Concepția regizorală a lucrării lui Paul Constantinescu a fost asigurată de Dumitru Gheorghiu, iar orchestra a fost „bine pusă la punct” de dirijorul Mihai Beleavenco-Popescu. Decorurile și costumele au fost semnate de Constantin Râpeanu. „Un personaj izbutit” a fost jupânul Dumitrache, în interpretarea lui Ernest Csunderlich, „foarte caragelească” a fost și Veta (Lucia Ambruș), Zița a fost „redată fișec” de Viorica Pop-Ivan, iar Tomița Popescu „a izbutit să redea fanfaronada amplotului publicist”, pe când Aurel Mihailovici (Chiriac) a avut „o apariție fermă”. În rolul Spiridon s-a remarcat Rodica Grămadă, în travesti. Nae Ipingscu (Ștefan Vasile) a „corespuns” doar, deși scena descifrării articolului din ziar a părut „lipsită de farmec” (Vulpe 2008, 20).

Baletul „La piață” de Mihail Jora, regizat de Gheorghe Ștefan, a apărut „ca un spectacol coregrafic în bună parte inedit”. Florăreasa Chiva a fost expresiv pusă în scenă de Maria Bardezian. În alte roluri au fost Claudiu Lupu (Plutonierul), Elisabeta Fereti, Iudith Gobetz și Francisc Valkay (Vulpe 2008, 21).¹

Din cronică semnată în ziarul „Orizont”, 12 aprilie 1973, aflăm că la opera timișoreană s-a pus în scenă drama „Boris Godunov” după varianta lui Rimski-Korsakov, dar „au fost omise și schimbată succesiunea unor tablouri”. S-a renunțat la actul III, la cele două tablouri poloneze „cu riscul unei mai slabe conturări a falsului Dimitrie și s-a câștigat o economie de timp a întregului spectacol” (Vulpe 2008, 22).

Dintre interpreți s-au remarcat Francisc Kádár (în rolul titular), Nicolae Popescu în rolul Varlaam, Nicolae Zaharie și Iuliu Mare în alte roluri. Orchestra a fost dirijată de Cornelia Voinea, care a făcut un acompaniament discret „lăsând nestingherită evoluția soliștilor” (Vulpe 2008, 23).

În cadrul Festivalului „Timișoara muzicală” din același an, colectivul operei timișorene a prezentat o suită de spectacole din repertoriul curent, dar și două premiere românești: baletul „Primăvara” de Cornel Trăilescu și opera „Secretul lui Don Giovanni” de Cornel Țăranu.

„Având în vedere, în primul rând principiul colajelor, Cornel Țăranu ne-a perindat printr-o serie de modalități expresive, de la madrigal sau motet, prin cântece de trubaduri, serenade sau menuete, până la influența pregnantă a jazz-ului. În cele din urmă însă credem că avem de-a face cu un musical. Cuvântul vorbit, cântat, mima, pantomima sau dansul interpreților au fost punctate de contribuția unei orchestre reduse, dar bine puse în valoare.” sublinia Damian Vulpe în *Drapelul roșu* din 27 mai 1973 (Vulpe 2008, 24).

Rolurile feminine au fost interpretate de Rodica Miloia și Iulia Ivanov-Marpozan, iar rolul lui Don Giovanni „a convins” prin aportul lui Emil Rotundu. Alți interpreți au fost: Nicolae Popescu (în rolul hangiului Cecco), Ioan Iung (Rafael), Csaba

¹ *Drapelul Roșu*, 18 februarie 1967.

Airizer (Calisto), Ioana Drăcea și Virgil Balaban (Columbina și Arlecchino). Reușita spectacolului s-a datorat dirijorului Nicolae Boboc, regizorului Ilie Balea și scenografului Grigore Gorduz.

Despre reprezentația inaugurală cu baletul „Primăvara” de Cornel Trăilescu, citim că a fost și „debutul de bun augur al tânărului șef de orchestră, Bujorel Hoinic, proaspăt absolvent al Conservatorului „Ciprian Porumbescu” din București”. Corpul de balet și soliștii Rodica Murgu (Doina), Francisc Valkay (Radu) și Ioan Gârba (Acuzatorul) „au reușit să redea convingător, mai cu elan, tinerețea, primăvara unei ere noi” (Vulpe 2008, 25).¹

O nouă premieră pentru copii va fi spectacolul „Capra cu trei iezi” de Alexandru Zirra, în regia Marinei Emandi-Tiron, scenografia aparținând lui Grigore Gorduz. Dintre interpreți s-au remarcat Viorica Pop-Ivan, Monica Stoian și Ana Stan-Slutar în rolurile celor trei iezi. Mira Popescu-Beleavenco a conturat personajul principal, capra, iar Vasile Nicola pe cel al vulpoiului viclean. De amintit și contribuția maestrului de cor - Eduard Weiser, a baletului, pregătit de coregrafa Elisabeta Fereti, și a orchestrei, condusă de Mihai Beleavenco-Popescu (Vulpe 2008, 27).²

Pe scena lirică timișoreană și-a făcut apariția o nouă premieră românească de Cornel Trăilescu, opera în trei acte, „Bălcescu”, pe un libret de Val Săndulescu. Personajul titular a fost interpretat de Emil Iurașcu care „a întruchipat cu deosebit simț scenic figura revoluționarului pașoptist, iar muzical, cântul său s-a detașat, satisfăcând pe deplin cerințele rolului” (Vulpe 2008, 28).³ S-au mai remarcat Ana Stan-Slutar, în rolul Florica, Olimpia Bizera-Marcovici (Sevastița), Gheorghe Sara (Avram Iancu). Corul, pregătit de Eduard Weiser, „a contribuit, începând cu tabloul doi, cu fiecare apariție, la închegarea întregului spectacol, la ridicarea lui”. Din partea regiei (Dumitru Gheorghiu), s-a așteptat „o mai mare grijă în rezolvarea momentelor statice”, în schimb scenografia semnată de Grigore Gorduz a fost apreciată, dar nu și programul de sală. Un aport substanțial l-a avut și dirijorul Mihai Beleavenco-Popescu (Vulpe 2008, 28).

După „Răpirea din serai”, „Flautul fermecat”, „Nunta lui Figaro” și „Don Giovanni”, prezentate timp de aproape două veacuri la Timișoara, Opera va înscrie în repertoriul ei o nouă lucrare de Wolfgang Amadeus Mozart: „Cosi fan tutte”, spectacol care „s-a impus de la bun început prin calități care au reieșit în primul rând din partitura muzicală și transpunerea ei sonoră” (Vulpe 2008, 29).⁴ Din prima distribuție au făcut parte: Rodica Miloia (Fiordiligi), Gheorghe Sara (Alfonso), Ana Stan - Slutar (Despina), Marilena Chirici (Dorabella), Nicolae Radu - Onu (Gugliermo) și Petre Brabco (Ferrando). Din cealaltă distribuție amintim pe Elena Brănișteru-Vasile, Dorin

¹ *Drapelul Roșu*, 2 octombrie 1973.

² *Drapelul Roșu*, 1 noiembrie 1973.

³ *Drapelul Roșu*, 30 noiembrie 1975.

⁴ Articol nepublicat la vremea respectivă (mai 1976).

Văideanu și Vasile Tcaciuc, conducerea muzicală fiind asigurată de tânărul dirijor Petru Oschanitzky.

Reluarea baletului „Lacul lebedelor” de P. I. Ceaikovski, în ianuarie 1977, a atras „un public numeros, cald și entuziast care astfel au dat un imbold artiștilor de pe scenă și fosă spre o autentică și convingătoare interpretare” (Vulpe 2008, 31).¹ Dintre soliști, s-au remarcat Sorin Bătică, în rolul bufonului, și Claudiu Lupu, în cel al vrăjitorului Rotbarth, „pentru pregnanța și tensiunea mișcărilor”. Personajele principale, Odette-Odille și Siegfried au fost întruchipate de Rodica Murgu și Francisc Valkay „în modul cel mai adecvat, demonstrând din nou calitățile lor tehnico-interpretative”. A fost subliniat și aportul prim-violonistului Costică Tatu și dirijarea, fără partitură, de către talentatul Bujor Hoinic, „care a recreat opusul ceaikovskian cu multă dăruire, exactitate și un deosebit simț al culminațiilor” (Vulpe 2008, 32).

Pe agenda Festivalului „Timișoara muzicală” din 1978 a figurat și reluarea operei „Răscoala” de Gheorghe Dumitrescu, dirijată de către Bujor Hoinic, acesta fiind și autorul versiunii concentrate a lucrării. Corul, instruit de Eduard Weiser, „a fost bine reprezentat în partitură”. „Scenele corale din tabloul III («Foaie verde»), cel de revoltă din tabloul IV («Nu mai putem răbda») sau finalul tabloului V au fost deosebit de reușite” (Vulpe 2008, 33).²

Un debut în rolul Petre Petre, „cu rezultate meritorii” a fost cel al lui Virgil Balaban, alți soliști fiind: Olimpia Bizera-Marcovici, Dorin Văidean, Nicolae Ianculescu-Românu sau Nicolae Popescu, Francisc Dinier, Elena Brănișteru-Vasile și Lia Macarie-Aman. Regia semnată de Dumitru Gheorghiu „și-a adus o incontestabilă contribuție la succesul spectacolului”.

În anul 1979, stagiunea lirică timișoreană a debutat cu premiera operei „Gioconda” de Amilcare Ponchielli, „deschizând nu numai șirul spectacolelor pe care le vom putea viziona, ci și pe cel al noutăților repertoriale, atât de mult așteptate”, nota criticul Damian Vulpe. Mai departe nota faptul că a fost surprins de alegerea acestei lucrări, „destul de ne semnificativă în contextul literaturii genului” (Vulpe 2008, 33).³ Regizorul Bob Massini „nu i-a reușit debarasarea spectacolului de convenționalism”, nici „decorurile realizate de Grigore Gorduz nu au corespuns”, fiind prea „fastuoase”; obiecții au fost și la coregrafia realizată de Ștefan Gheorghe, care nu a convins în „Dansul orelor”. Corul, pregătit de Eduard Weiser, a avut o contribuție substanțială, de asemenea orchestra dirijată de Mihai Beleavenco-Popescu și Peter Oschanitzky. Rolul titular a fost deținut de Mihaela Grama-Ștefan, respectiv Ioana Drăcea; în rolul Laurei a fost o singură distribuție: Margareta Zsizsik, în Zaune – Vasile Tcaciuc, și într-un rol episodic, Ion Pribac. Au mai participat și soliștii Marilena Chirici/Lia Macarie-Aman,

¹ Articol nepublicat la vremea respectivă (ianuarie 1977).

² *Drapelul Roșu*, 21 mai 1978.

³ *Drapelul Roșu*, 30 septembrie 1979.

Gheorghe Sara, respectiv Csaba Airizer, Nicolae Zaharia și Nicolae Stan, Adrian Marcu și Vasile Hojda.

Festivalul „Timișoara muzicală” din 1982 a prilejuit un nou opus de G. Puccini, opera „Tosca”, care i-a avut ca invitați pe soprana Mariana Stoica, posesoarea unei „voci ample, penetrante, de o deosebită vigoare”, și pe baritonul David Ohanesian, care a făcut o interpretare de referință în rolul Scarpia. Nicolae Stan a făcut rolul Mario Cavaradossi, Vasile Tcaciuc (Angelotti), Gheorghe Sara (Sacrestan), Csaba Airizer (Temnicerul), H. Bugariu (Sciaronne), Elena Săbăduș (Păstorul). A dirijat Petru Oschanitzky, care și-a dovedit calitățile dirijorale deosebite.

În cronică din mai 1983, netipărită la vremea respectivă (Vulpe 2008, 36), este amintit succesul obținut de mezzosoprana Margareta Zsizsik în rolul Santuzza din „Cavaleria Rusticana” de Pietro Mascagni, un rol care se interpretează de către o soprană, de obicei.

„Posedând un ambitus amplu, o experiență îndelungată încununată de multe succese, calități vocale certe îmbinate cu o muzicalitate profundă și o prezență scenică de invidiat, Margareta Zsizsik ne-a convins și de data aceasta (...). Avem deci o nouă Santuzza pe scena noastră lirică, ea va impresiona mereu pe cei ce vin s-o asculte”.

O nouă premieră, cea a baletului *Miorița* de Carmen Petra-Basacopol, în viziunea maestrului Ștefan Gheorghe, cu balerini Rodica Murgu (Mioara) și Ilie Filip (Moldovan) în rolurile principale, a încheiat a X-a ediție a Festivalului Timișoara muzicală, aflăm din cronică tipărită în Revista *Muzica*, datată septembrie 1985 (Vulpe 2008, 39).

Anul 1988 atrage atenția cu reluarea operetei „Lăsați-mă să cânt” de Gherase Dendrino, în regia artiștilor bucureșteni Tony Buiacici și Migry Avram Nicolau, iar în rolul lui Ciprian Porumbescu, tenorul Dorin Văideanu.

Festivalul „Timișoara muzicală” s-a încheiat cu premiera absolută a operei „În labirint (Călătorie în zori)” de Liana Alexandra, care a avut ca punct de pornire libretul lui George Arion. „Muzica este plină de căldură, de o substanță mediativă poate uneori prea molcomă, inundată de un lirism plin de farmec și totodată accesibilă în bunul înțeles al cuvântului. Frumusețea discursului muzical pornește de la melodică pregnantă la care apelează compozitoarea și care acaparează pe ascultători făcându-i chiar să fredoneze fragmente care, realmente, te urmăresc ore în șir” (Vulpe 2008, 41).

Din grupul de soliști „s-a detașat clar” Marius Iuliu Mare, nota Damian Vulpe în ziarul *Contemporanul* din 10 iunie 1988.

Un alt eveniment, desfășurat în perioada 28 septembrie - 17 octombrie, sub genericul „Armonii de toamnă”, aflat la a doua ediție, a cuprins un concert spectacol intitulat „Gala artiștilor de operă” susținut de cei mai buni soliști timișoreni, la care și-au dat concursul și două tinere talente: Felicia Filip de la Brașov și Laura Niculescu din București, urmând apoi spectacolele „Nabucco” de G. Verdi, „Faust” de Ch. Gounod,

„Bal mascat” de G. Verdi, cu participarea tenorului Octavian Naghiu, „care a știut să capteze atât publicul cât și partenerii de pe scenă și din fosă”, și a lui Ladislau Fogel în rolul Renato. Au urmat spectacolele „Rigoletto” și „Traviata” de G. Verdi, dirijate de Mihai Vâlcu, și operele „Silvia” de E. Kalman și „Liliacul” de J. Strauss. Din program au mai făcut parte un spectacol de muzică și poezie, însoțit de balet, intitulat „Mărturie de iubire”. Au fost invitați actorii bucureșteni Margareta Pogonat și Mircea Albulescu. Între alte două „Gale ale artiștilor operei”, a fost prezentat spectacolul „Cavaleria Rusticana” de P. Mascagni, cu prezența sopranei Maria Slătinaru-Nistor și a tenorului Ionel Voineag, „un Turidu râvnit de scene de prestigiu” (Vulpe 2008, 43).

Debutul stagiunii anului 1991 s-a făcut cu montarea operei „Cenușăreasa” de Gioacchino Rossini, fapt ce a constituit o nouă afirmare pentru mezzosoprana Lucia Papa, în rolul Angelina. S-au mai remarcat basul Vasile Tcaciuc, în rolul lui Don Magnifico, Boris Godin (Dandini), Vasile Chieptănar (Don Ramiro) și Marius Iuliu Mare (Alidoro) (Vulpe 2008, 44).

Răsfoind cronicile, Damian Vulpe consemna reluarea operei „Aida”, după jumătate de secol, în regia lui Ion Cojar și coregrafia lui Ion Tugearu. Dintre soliști, era remarcată prezența tenorului Corneliu Murgu (Radames), Alexandru Moisiuc (Marele Preot), Cristiana Popescu (Aida), Lucia Papa (Amneris), Marius Iuliu Mare (Amonasro), Vasile Tcaciuc (Regele), Mariana Șarba (Marea Preoteasă), cu orchestra „ferm condusă” de Ion Iancu, apreciază cronicarul (Vulpe 2008, 46).

Noua stagiune a operei din anul 1992 debutează sub genericul „Toamna lirică timișoreană” cu opera „Elixirul dragostei” de Gaetano Donizetti, cu aportul tenorului Robert Nagy, „sufletul spectacolului”, în rolul lui Nemorino, spectacol reluat în locul „Cenușăresei” de G. Rossini. A urmat „Gala artiștilor de operă și balet” în care au participat trei dirijori și trei artiști: soprana Maria Slătinaru-Nistor, tenorul Ionel Voineag și basul Csaba Airizer din Budapesta. Un debut la pupitrul orchestrei a fost George Balint, „de la Ministerul Culturii în ipostaza de dirijor și nu fără calități promițătoare” (Vulpe 2008, 47). Din repertoriul curent au fost prezentate operele „Carmen” de G. Bizet, cu Ionel Voineag în rolul Don Jose, dirijor Petru Oschanitzky, și „Lucia di Lammermoor” de G. Donizetti „cu adevărat celesta Felicia Filip în rolul titular” și cu tenorul Berle Sanford Rosenberg din S.U.A. care nu a fost în „formă vocală” (Vulpe 2008, 48). Din păcate, „Boema” lui Puccini nu s-a reluat...

În stagiunea din 1996, cu ocazia sărbătoririi celor 50 de ani de la înființarea Operei Române timișorene, sunt consemnate două titluri din creația lui Mozart: „Cosi fan tutte”, invitată fiind Opera Română din Iași, și „Flautul fermecat”, cu ansamblul Operei Naționale din București. „Cele două ansambluri lirice invitate s-au supus vrând-nevrând unei comparații a realizărilor prezentate la Timișoara, expunându-se unei emulații în care fiecare în parte a avut împlinirile sale” (Vulpe 2008, 49), colectivul operei din Iași impunându-și spectacolul datorită regiei Andei Tăbăcaru, scenografiei realizată de Rodica Arghir, maestrului Corneliu Calistru, dar și al soliștilor Johanna Rusu, Cătălin Lerca, Cristina Simionescu, „prin cântul lor curat și jocul adecvat”. În

colectivul bucureștean s-au impus soliștii Pompei Hărășteanu, Adriana Mesteș, Marius Budoiu, Paul Basacopol, sub conducerea dirijorului Cornel Trăilescu.¹

Pentru anul 2002, Damian Vulpe consemna revenirea operetei „Silvia” de E. Kalman pe scena timișoreană, după ce spectacolul a fost prezentat într-un turneu realizat în Olanda. Regia a fost realizată de Marina Emandi-Tiron, iar spectacolul a fost dirijat de Ladislau Rooth, „colaboratorul preferat al instituției” (Vulpe 2008, 50). Pe lângă soliștii déjà consacrați, Mariana Șarba, în rolul titular, Marilena Mihăilescu Grama și Cristian Rudic (un Edwin „celebru déjà”), au debutat și tineri soliști: Adrian Boba (un Boni plin de „dezinvoltură și antren”), Diana Pap (Stasi, „mai atractivă și seducătoare decât ne-am așteptat”) și Mihai Prelipcean (Mișca, „pregnant în ceea ce face”) (Vulpe 2008, 51). „Corul pregătit de Laura Mare s-a integrat bine în spectacol dând și o seamă de personaje care au rezolvat părțile de proză fără rețineri.”²

Peste 2000 de spectatori au urmărit în 2005 cele trei spectacole desfășurate în Parcul Rozelor, oferite gratuit publicului. Primul spectacol a fost „My Fair Lady” cu muzica lui Frederick Loewe, pe libretul după piesa „Pigmalion” de G. B. Shaw, unde au strălucit artiștii lirici Mariana Șarba (Eliza), Octavian Vlaicu (Higgins), Dan Patacă (Pickering), iar în rolul Doolittle a fost invitat Alexandru Marcovici. A urmat opera „Traviata” de G. Verdi, cu Mariana Colpoș în rolul Violeta, Cristian Bălășescu (Alfred), Dan Patacă (Germont) și tânăra Narcisa Brumar (Flora) „au susținut greul spectacolului” (Vulpe 2008, 52). Ultima seară a fost rezervată celebrului opus „Liliacul” de Johann Strauss, cu soliștii Cristian Bălășescu (Eisenstein), Mariana Șarba (Rosalinda), Nicoleta Colceiar (Adela), Aura Twarowska (Orlovski), Octavian Vlaicu (Frank), Dan Patacă (Falke) și Dan Spanache (Frosch), care au realizat „cu întreg colectivul un spectacol de referință” (Vulpe 2008, 53).³

Ca evenimente importante pentru Banat au fost consemnate în articolul „Banatul și opera sa”⁴ primul concert simfonic al Filarmonicii „Banatul”, care la 27 aprilie 2007 a împlinit 60 de ani, inaugurarea oficială a Conservatorului de Muzică și Artă dramatică, și primul spectacol, cu „Aida” de G. Verdi la opera timișoreană. Pentru marcarea acestui eveniment a fost programată chiar această operă a lui Verdi în deschiderea Festivalului internațional „Timișoara muzicală”, aflată la a XXXII-a ediție. Ca oaspeți, au fost invitați tenorul Kamen Chanec din Bulgaria și Carmen Gurban, alături de dirijorul David Crescenzi. Spectacolul cu „Boema” de G. Puccini, condus tot de David Crescenzi, a avut soliști invitați, dintre care a impresionat mai ales Cellia Costea (Mimi), urmând italienii Domenico Balzani (Marcello) și Giancarlo Monsalve (Rodolfo), alături de Cristian Rudic (Schaunard) și Octavian Vlaicu (Collin). În „foarte bună formă vocală” a fost și Narcisa Brumar în rolul Musetta. A urmat opera „Carmen”

¹ *Actualitatea muzicală*, an VII, nr. 162/1996 (I/Decembrie).

² *Paralela 45*, supliment la *Renașterea bănățeană*, nr. 3775/2 VII 2002.

³ *Paralela 45*, supliment la *Renașterea bănățeană*, nr. 4755/6 IX 2005.

⁴ *Actualitatea muzicală* (Serie nouă), nr. 8/2007.

de G. Bizet, cu timișoreanca Simina Ivan în rolul Micaelei, care „a avut un succes deosebit”, în schimb Charlotte Paulsen din S.U.A. a fost mai „palidă, mai puțin exuberantă și energică” (Vulpe 2008, 55).¹ Un eveniment a fost și prezentarea operei „Nabucco” de G. Verdi, cu Eduard Tumagian și Sorina Silvia Munteanu în rolul Abigaille, la conducerea spectacolului aflându-se Victor Dumănescu. Reluarea operei „Boema” de G. Puccini a avut debuturi noi: Narcisa Brumar în rolul Mimi și Crina Vezentan în cel al Musettei, au urmat apoi o „Gală de operă”, spectacolul „Trubadurul” de G. Verdi, cu soliștii oaspeți: Ștefania Toczkaya din Austria (Azucena), Ignacio Encinos din Spania (Manrico), Veronica Fizeșan (Leonora) și Dan Patacă (Contele de Luna).

Spectacolul „Povestea soldatului” de Igor Stravinski a avut o concepție mai apropiată de spectacolul teatral, muzica trecând aproape neobservată, nota Damian Vulpe în aceeași cronică, însă prestația actorilor Marius Manole, Boris Gaza și Romeo Ioan a fost „de înaltă clasă”, la fel și violoniștii Corina Murgu, în solo-uri, și Ovidiu Rusu cu echipa sa, de asemenea și baletul în coregrafia lui Ionuț Sergiu Anghel.

Un nou concert se intercalează spectacolelor, cu prezența artiștilor de certă valoare: soprana Sabina Puertolas, tenorul Ismael Jordi și dirijorul David Gimenez Carreras, care au fost protagoniștii Serii de muzică spaniolă (Vulpe 2008, 56).

Într-un parteneriat cu Central & Eastern European Musiktheater a fost montată opera „Nunta lui Figaro” de W. A. Mozart, unde „orchestra a fost cea care a creat baza reușitei întregului”, ea fiind condusă de David Crescenzi. Dintre soliști s-a remarcat timișoreanul Florin Simionca (Contele Almaviva), Lucian Corchiș (Basilio/Cursio), Narcisa Brumar (Susanna) și albaneza Vikena Kamenica (Cherubino). Din cealaltă distribuție o impresie bună au lăsat Domenico Balzani în rolul lui Figaro și Sara Pagin (Barbarina).

Pe lângă cronicile asupra spectacolelor de operă, din care am încercat să redăm crâmpie care să ne reamintească de debutul sau rolurile de mare amplitudine ale unor artiști lirici autohtoni sau invitați, dar și spectacolele montate la opera timișoreană de-a lungul mai multor decenii, maestrul Damian Vulpe a publicat periodic și o serie de portrete, medaliaone, punând în lumină soliști, dirijori și compozitori.

Majoritatea cronicilor-portret dedicate unor muzicieni-dascăli, cu diverse prilejuri, au fost reunite în volumul „Damian Vulpe. Solidar cu educarea muzicală” (Vulpe 2020, 67-156). Redăm aici titlurile acestor articole apărute în perioada anilor 1975-2020: *Iosif Velceanu. Înflăcărat animator al muzicii românești în Banat; Comemorări. Paul Lackner; Aniversări. Alexander Tietz; Comemorare. Lucian Surlașiu; Confluente. Centenar. Margareta Tietz-Cocora. O reputată profesoară de pian; In memoriam Liana Alexandra; Ioan Odrobot, o viață închinată folclorului; Desideriu Járosy, timișoreanul care a uimit Budapesta; Ioan Kecenovici și scena lirică timișoreană; Ion Românu, un maestru al artei corale ; Marius Șola, un bas pe frontul*

¹ *Actualitatea muzicală* (Serie nouă), nr. 8/2007.

muzicii; Ladislau Roth, pe treptele nouăzecismului; Mihăilescu, o familie de pianiști; Remus Georgescu, la vârsta optimismului octogenar; Diodor Nicoară, septuagenar; Franz Stürmer și muzica germană din Banat; Miron Șoarec și amicitia pentru Dinu Lipatti; Un muzicolog prea devreme plecat dintre noi (Rodica Mariana Raffai, n.n.); Vasile Spătărelu, un prieten al Timișului și al muzicii sale; Viorel Cosma sau pasiunea pentru muzică la nonagenat; Dumitru Jompan, trei sferturi de secol pentru muzică; Corneliu Murgu, la 65 de ani; O viață dedicată pianului: Alla Popa; Iosif Kocsis, concertmaestrul exemplar; Să nu-l uităm pe Iosif Velceanu!; Hedviga Halițchi și alinarea pianului; Gheorghe Goian, o viață dedicată armoniei; Eduard Weiser, o viață în slujba scenei lirice; Centenar Mircea Popa; Emil Monția și omagiul adus cântecului popular; Aca de Barbu și Opera Banatului; Nicolae Ursu și creația corală; Heinrich Weidt în Banat; Alfons Vezoc, un muzician destoinic; Un slujitor marcant al pianului (Leo Freund, n.n.); Mihai Ungureanu la Filarmonică; Un regizor: Dumitru Gheorghiu; Josef Brandeiss, un muzician de elită; Sabin Drăgoi, omagiat în bronz; Centenar Peter Kleckner; Titus Moraru, un star al operei timișorene; Illa Cazacu, o divă a scenei lirice timișorene; Josef Gerstenengst și regina instrumentelor; Hoinic, trei generații de muzicieni; Lia Macarie –Aman și scena lirică timișoreană; Paul Wittmann, un cantor de elită al Timișoarei; Violonistul la 85 de ani (Octavian Nicolaevici, n.n.); Un tenor îndrăgît al scenei lirice timișorene (Toma Popescu, n.n.); Pianista Verona Eckstein la 85 de ani; Compozitorii Eugen și Iuliu Brudașcă; Gheorghe Chiculiță, dascălul dirijor; Un muzicolog de prestigiu: Mircea Tătaru; Teodora Ciucur, o soprană de anvergură; Francisc Finta, un virtuoz octogenar al arcușului; Marina Emandi Tiron, regizoarea mereu juvenilă; Din cor, în fața corului: Doina Boșca; Ovidiu Papană și instrumentele tradiționale; Franz Limmer la Filarmonică; Despărțiri: Soprana Margareta Nica-Popescu; Mezzosoprana Lucia Kriška-Papa; Un dascăl: Virginia Vucu-Pavelescu; Margareta Cocora și Ella Phillipp, reprezentante ale școlii pianistice bănățene; Franz Lehar și Banatul 150 ani de la nașterea compozitorului; Isolda Erdely-Ardeleanu, pianistă și critic muzical; Soprana Marieta Grebenișan, în loja nouăzeciștilor.

O altă constantă a scrierilor lui Damian Vulpe a fost despre învățământul muzical și toate evenimentele legate de el. Amintim câteva din cele mai importante titluri: *Cursurile de vară de la Sinaia; Timișoara, la ceas aniversar. 150 de ani de la înființarea primei Școli de Muzică. 90 de ani de la punerea bazelor Conservatorului; Reșița. Semicentenarul învățământului muzical; Zece ani de la refacerea unui ideal; Agendă academică. Sărbătorim un deceniu...; Timișoara muzicală interbelică; Învățământul muzical timișorean cu școlile lui; Formarea schimbului de mâine în preocupările pianistei Margareta Tietz-Cocora; O școală pentru cei ce iubesc muzica; Școala timișoreană formatoare a Reșiței muzicale; În urmă cu trei decenii (Vulpe 2020, 13-65).*

În perioada dintre anii 1990-2020, maestrul Damian Vulpe a urmărit cu obstinție și evoluția unor discipoli ai acestor lăcașe de învățământ, astfel apărând cronicile: *Timișoara muzicală academică; Stagiune muzicală studentăescă; Turneu*

studentesc în Belgia; Timișoara muzicală academică (1993); Cu studenții coriști, în Olanda; Reverberațiile Euterpei. „Tineri muzicieni”; Zilele muzicii de orgă la Timișoara; Reverberațiile Euterpei. Concursul de canto „Sabin V. Drăgoi”. La a IV-a ediție; Zilele muzicii de orgă din Banat. La o nouă ediție; Concursul Internațional „Sabin Drăgoi”; Timișoara Muzicală Academică – o retrospectivă; Retrospectivă „Timorgelfest 2009”; Concursul Sabin V. Drăgoi – ecouri și concluzii; „Timsonia”, festivalul unei generații; Generația reîntemeierii; Festivalul de muzică nouă „Intrada”; Și în Australia sunt muzicieni bănățeni; Regal de muzică sacră la Sala Capitol; Școala doctorală timișoreană de muzică, la prima confruntare; Vocile celor tineri, cale spre înalțuri; Cântarea corală din Banat, un patrimoniu neprețuit; Corala „Memorial” la 10 ani (Vulpe 2020, 161-188).

Nu au fost omise nici recenziile la „scrierile despre muzică” ale unor muzicologi timișoreni, din care consemnăm titlurile apărute în *Paralela 45*, supliment al ziarului *Renașterea bănățeană*, în perioada anilor 1992-2020: *Melodii din Sântana; Cărți. Reviriment; Semnal editorial. Cu sentimentul moștenirii. Monografia „Sava Ilin” de O. Giulvezan; Cărți. Tratat; iar sub genericul Reverberațiile Euterpei au apărut articolele: Cartea muzicală timișoreană în 2002; Cartea muzicală timișoreană în 2003; Imnologia la ordinea zilei; Muzicologia, în prim-plan, la Timișoara; Postfață la volumul „Muzica din când în când” de Ovidiu Giulvezan; Referat asupra lucrărilor de muzicologie ale lui Ovidiu Manole; Din „Cartea de Aur” dedicată lui Nicolae Ursu la 70 de ani de la naștere; Pe când un al doilea volum?; O recentă contribuție muzicologică timișoreană Concertul instrumental românesc din prima jumătate a secolului XX în context universal; Cartea muzicală în anul 2013; „Carmina Dacica”, la semicentenar; Cartea muzicală bănățeană în 2014; Cartea muzicală timișoreană în 2015; Lexiconul muzicienilor bănățeni de Ioan Tomi.*

La toate acestea se adaugă sutele de cronici scrise cu pasiune nedisimulată și un pătrunzător spirit critic, cu ocazia concertelor simfonice de la Filarmonica de Stat „Banatul”, în care sunt prezentate prime audiții, dirijori și soliști de renume - invitați sau titulari ai filarmonicii timișorene, ele întregind o viață dedicată muzicii sub toate aspectele ei.

Referințe bibliografice

- Vulpe, Damian. 2008. *Solidar cu scena lirică*. Cronici, consemnări și prezentări scrise și publicate între anii 1956-2007. Timișoara: Editura Pardon.
- Vulpe, Damian. 2020. *Solidar cu educarea muzicală*. Ediție îngrijită de Veronica Laura Demenescu și Ani-Rafaela Carabenciov. București: Editura Muzicală UCMR. Timișoara: Editura Eurostampa